

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นศูนย์กลางการศึกษาระดับสูง ที่มีความสำคัญต่อภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างยิ่ง ได้ดำเนินภาระหน้าที่ทั้งทางด้านการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการสังคมและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมตลอดมา มีความเจริญเติบโตมาเป็นลำดับ ซึ่งมหาวิทยาลัยขอนแก่นมีพื้นที่ขนาดใหญ่ มีอาคารและสิ่งก่อสร้างจำนวนมากที่พัฒนาไปตามระยะเวลาของการพัฒนามหาวิทยาลัย จากแผนยุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. 2545-2549 จัดทำขึ้นโดยใช้หลักการการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและสภาพระคายเคือง ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์และมาตรการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มาตรการข้อที่ 7 เป็นเรื่องของการพัฒนาสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ ทั้งทางกายภาพและวิชาการ ให้เป็นชุมชนตัวอย่างของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาและบุคลากร โดยมีแนวทางในการดำเนินการตามแผนการจัดการสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. ปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค
2. ปรับปรุงและรวบรวมและบำบัดน้ำเสีย
3. ปรับปรุงผังแม่บท
4. ปรับปรุงซ่อมแซมหอพักนักศึกษาและอาคารสิ่งก่อสร้าง
5. ปรับปรุงพัฒนาภูมิทัศน์ให้สะอาด สวยงาม เชื้อต่อการเป็นชุมชนวิชาการ
6. ปรับปรุงระบบการจัดการด้านความปลอดภัย¹

เห็นได้ว่ามหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้ให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงภูมิทัศน์ของมหาวิทยาลัยขอนแก่นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมกิจกรรมทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

ส่วนสำคัญของการวางผังมหาวิทยาลัยโดยทั่วไปนั้นคือ การจัดหาสถานที่ที่เหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรมภายในมหาวิทยาลัย เช่น พื้นที่ส่วนนันทนาการ สนามกีฬา พื้นที่ระหว่างอาคาร เป็นต้น ภูมิทัศน์มหาวิทยาลัยที่ดีจะเป็นส่วนส่งเสริมให้เกิดความกระตือรือร้นใน

¹ ฝ่ายวางแผนและสารสนเทศ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, แผนยุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. 2545-2549 (ขอนแก่น : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2544)

การเรียน มีการพบปะแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งเป็นการสร้างบรรยากาศในการศึกษา ภูมิทัศน์โดยรวม และพื้นที่ภายนอกอาคารที่ใช้รองรับกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ทางสัญจรภายในมหาวิทยาลัย การเรียน พักผ่อน สร้างความสวยงาม ซึ่งสมควรได้รับการเอาใจใส่เป็นอย่างมาก²

สถาบันการศึกษาต่าง ๆ จำเป็นต้องจัดภูมิทัศน์เพื่อความร่มรื่นสวยงาม และจัดให้มีประสิทธิภาพในการใช้สอยบริเวณภายนอกอาคาร การศึกษาชั้นอุดมศึกษา มีลักษณะแตกต่างไปจากโรงเรียนประถมและมัธยม ลักษณะของกิจกรรมและการใช้สอยที่ว่างจึงแตกต่างกันด้วย สถาบันอุดมศึกษาต้องการที่ว่างมากกว่า ความถี่ในการใช้สูงกว่า การสัญจรทั้งทางรถยนต์และทางเท้ามีมากกว่า นอกจากนี้ สถาบันการศึกษาชั้นอุดมศึกษายังต้องการเอกลักษณ์เฉพาะตัว และต้องการความร่มรื่นที่สง่างามเป็นพิเศษอีกด้วย มหาวิทยาลัยเป็นที่กลุ่มเกลาและสร้างบัณฑิตที่มีจิตใจดี จึงควรอยู่ในสถานที่ที่มีความงดงาม มีบรรยากาศที่ดี เอื้ออำนวยต่อการศึกษาทั้งด้านวิชาการและด้านสังคม³

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาภูมิทัศน์ของมหาวิทยาลัยขอนแก่นโดยตอบสนองการใช้งานของนักศึกษา อาจารย์และบุคลากรได้ดี โดย

1. ศึกษาปัญหาปัจจุบันของสภาพภูมิทัศน์มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการออกแบบภูมิทัศน์ของมหาวิทยาลัย
3. เสนอแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² Clare Cooper Marcus and Carolyn Francis, editor, People Places (New York : First Publishing , 1990)

³ เดชา บุญค้ำ, “ภูมิสถาปัตยกรรมคืออะไร,” เอกสารประกอบการสอนวิชา 2504101 คุณค่าของภูมิสถาปัตยกรรม หัวข้อ “ภูมิสถาปัตยกรรมคืออะไร”. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มปป)

ขอบเขตของการศึกษา

1. ศึกษาสภาพภูมิทัศน์ของมหาวิทยาลัยขอนแก่นในด้านพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพด้านการใช้งาน (Function) และ ด้านการรับรู้ (Perception) ไม่รวมถึงการปรับผังมหาวิทยาลัย
2. ศึกษาพื้นที่ภายนอกอาคารโดยยึดผังแม่บทเดิมของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ในพื้นที่ที่เป็นเขตการศึกษาหลัก ไม่รวมถึงพื้นที่เพื่อการเกษตรในสวนพักอาศัยของอาจารย์และบุคลากรภายในมหาวิทยาลัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถเสนอแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. ผลจากการวิเคราะห์อาจนำไปเป็นแนวทางวางผังมหาวิทยาลัยอื่นๆในอนาคต

วิธีดำเนินการศึกษา

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากข้อมูลทางด้านเอกสาร
  - 1.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
    - 1.1.1 การวางผังมหาวิทยาลัย
    - 1.1.2 การออกแบบภูมิทัศน์มหาวิทยาลัย
    - 1.1.3 ชีวิตในมหาวิทยาลัย
    - 1.1.4 การรับรู้
  - 1.2 ศึกษานโยบายหลักและแนวทางการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยขอนแก่น
  - 1.3 ศึกษาข้อมูลทางกายภาพของผังรวมของมหาวิทยาลัยขอนแก่นได้แก่
    - 1.3.1 ขอบเขตของพื้นที่ทำการศึกษา
    - 1.3.2 การใช้สอยพื้นที่
    - 1.3.3 ทางสัญจร

1.3.4 ลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่

1.3.5 การวางอาคาร

2. ศึกษาข้อมูลโดยการลงสำรวจพื้นที่

ถ่ายภาพพื้นที่

2.1 ศึกษาทางด้านกายภาพของพื้นที่ จากการสังเกตการณ์และการ

2.1.1 การใช้สอยพื้นที่

2.1.2 ทางสัญจร

2.1.3 ลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่

2.1.4 การวางอาคาร

2.1.5 ลักษณะของวัสดุที่ใช้กับงานภูมิทัศน์

2.2 ศึกษาถึงลักษณะทางสังคม

2.2.1 ลักษณะทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี จากการเอกสาร

1) ประวัติศาสตร์

2) เหตุการณ์สำคัญ

3) วัฒนธรรมท้องถิ่น

2.2.2 ลักษณะของพฤติกรรมผู้ใช้พื้นที่ จากการสังเกตการณ์

และแบบสอบถามจากนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นและบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้แก่ อาจารย์และบุคลากรในมหาวิทยาลัยและฝ่ายการดูแลและบำรุงรักษามหาวิทยาลัย

3. วิเคราะห์ข้อมูล

เอกสาร

3.1 ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากข้อมูลทางด้าน

3.1.1 ด้านกายภาพ

1) แบ่งพื้นที่ที่จะศึกษาตามลักษณะทางกายภาพ

2) หาลักษณะเด่นของพื้นที่ทางด้านกายภาพ

3) วิเคราะห์พื้นที่เปิดโล่งและระบุจุดสำคัญต่าง ๆ

4) วิเคราะห์ปัญหา

3.1.2 ด้านสังคม

- 1) วิเคราะห์พื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์
- 2) วิเคราะห์วัฒนธรรมการใช้พื้นที่เปิดโล่ง

3.2 วิเคราะห์จากการลงสำรวจภาคสนาม

3.2.1 ด้านกายภาพ

- 1) วิเคราะห์ปัญหาปัจจุบันของพื้นที่
- 2) วิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของสภาพภูมิทัศน์ปัจจุบัน
- 3) วิเคราะห์ลักษณะกิจกรรมและพฤติกรรมการใช้พื้นที่

และปัญหาที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมการใช้

ประเมินผลของแบบสอบถามโดยการใช้วิธีทางสถิติ เพื่อให้ได้แนวทางของการใช้พื้นที่ภายนอกอาคารและความต้องการพื้นที่ภายนอกอาคาร

4. สรุปผลการศึกษา

4.1 รวบรวมปัญหาสภาพภูมิทัศน์ของมหาวิทยาลัยขอนแก่นจากการวิเคราะห์ภาคข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามรวมกัน

4.2 ระบุปัจจัยที่มีผลต่อการออกแบบภูมิทัศน์มหาวิทยาลัย

4.3 เสนอแนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย